

Методичні рекомендації складені на основі освітньо-професійної програми «Медицина» підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 222 «Медицина» галузі знань 22 «Охорона здоров'я», ухваленою Вченою Радою ОНМедУ (протокол № 9 від 22 червня 2023 року).

Розробник: доцент к.мед.н. Ільїна-Стогнієнко В. Ю.

Програму обговорено на засіданні кафедри загальної та військової хірургії

Протокол № 1 від “28” серпня 2023 р.

Завідувач кафедри _____ Михайло
КАШТАЛЬЯН

Погоджено із гарантом ОПП _____ Валерія
МАРІЧЕРЕДА

Програму ухвалено на засіданні предметної циклової комісії з хірургічних
дисциплін ОНМедУ

Протокол № _ від “__” _____ 2023 р.

Голова предметної циклової методичної комісії з хірургічних
дисциплін _____ Василь МІЩЕНКО

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри
_____

Протокол № _ від “__” _____ 2023 р.

Завідувач кафедри _____
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри
_____

Протокол № _ від “__” _____ 2023 р.

ЗМІСТ

1. ВСТУП
2. ІСТОРІЯ КАФЕДРИ ЗАГАЛЬНОЇ ХІРУРГІЇ (1903-2023)
3. ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ПРОПЕДЕВТИЧНОЇ ХІРУРГІЧНОЇ КЛІНІКИ
4. ЗАВІДУВАЧІ КАФЕДРИ
5. СПІВРОБІТНИКИ КАФЕДРИ
6. ЛІТЕРАТУРА

ВСТУП

Клініка загальної хірургії містить 120 штатних ліжок. На кафедрі створені всі необхідні умови для якісного навчання студентів і засвоєння ними курсу. Кафедра має власну лекційну аудиторію, достатню кількість навчальних приміщень, приймальну палату, планові й ургентні операційні, перев'язувальні кімнати, рентгенологічні кабінети та клінічну лабораторію.

На практичних заняттях студенти більш детально знайомляться з цими приміщеннями. Слід наголосити, що наша кафедра має дуже давні й добрі традиції, які сьогодні намагаємося підтримувати і примножувати.

Завідувачами кафедри загальної хірургії Одеського національного медичного університету в різні роки були такі вчені:

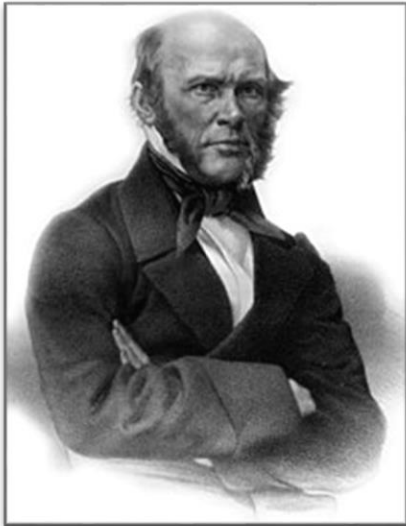
1. Микола Олександрович Щоголев	1903-1904
2. Іван Федорович Сабанєєв	1904-1907
3. Костянтин Петрович Серапін	1907-1920
4. Іван Євгенійович Корнман	1920-1931
5. Микола Миколайович Соколов	1931-1940
6. Валентин Соломонович Кофман	1940-1941
7. В'ячеслав Павлович Снежков	1944
8. Олександр Гаврилович Сосновський	1944-1948
9. Семен Абрамович Баккал	1948-1951
10. Іван Якович Дейнека	1951-1958
11. Катерина Данилівна Двужильна	1958-1978
12. Лев Захарович Дробков	1978-1989
13. Борис Іванович Дмитрієв	1989-2004
14. Василь Васильович Міщенко	2004-2008
15. Сергій Олександрович Гешелін	2008-2013
16. Михайло Арсенійович Каштальян	2013 – по теперішній час

Слід зазначити, що за 120 років свого існування кафедра перетворилася з теоретичної на найбільшу клінічну базу, поєднуючи наукові дослідження з практичною хірургічною діяльністю. Удосконалюється навчальний процес, видаються навчально-методичні посібники, підручники. Лікувальна робота поповнюється новими методами діагностики та оперативного лікування, розвиваються сучасні напрямки: ендоскопія, лапароскопія, ендovasкулярні операції та ін.

Кожен із завідувачів кафедри спільно зі своїми співробітниками зробили значний внесок у розвиток хірургічної клініки та вищої медичної освіти на півдні України.

ІСТОРІЯ КАФЕДРИ ЗАГАЛЬНОЇ ХІРУРГІЇ (1903-2023)

Створення медичного факультету Новоросійського (нині Одеського національного медичного) університету було зумовлено перебігом соціально-економічного розвитку південного регіону на рубежі XIX-XX ст. Вже в 50-х роках XIX ст., передові вчені постійно порушували питання розвитку медичної освіти.

Особлива роль тут належить великому хірургу **Миколі Івановичу Пирогову**. Ще в період його роботи попечителем Одеського учбового округу (1856-1858) було сформульовано чітке та обґрунтоване уявлення про необхідність відкриття медичного факультету на Півдні. Микола Іванович не дожив до відкриття факультету, але його проекти, його думки покладено в основу подальших клопотань, які призвели до того, що в Одесі з'явився вищий медичний навчальний заклад.

Великий внесок у створення нового факультету зробив **Федір Никифорович Шведов** - перший ректор Новоросійського університету, при якому до складу факультетів увійшов й медичний, що красується і понині. Ф.Н. Шведову належить честь відкриття медичного факультету 1 вересня 1900 р. вступною лекцією з фізики з теми: «Фізика як основа природознавства». А 5 вересня у будівлі морфологічного корпусу була прочитана перша лекція з анатомії.

Кафедра загальної хірургії була заснована в 1903 році **Кирилом Михайловичем Сапежко**, цього ж року Сапежко приступив до організації кафедри факультетської хірургії та передав її професору М.О. Щоголеву. Різносторонню ерудицію та великий практичний досвід К.М. Сапежка відображають його численні публікації, присвячені методам хірургічного лікування при очних хворобах, грижах, плевральних зрощеннях, травматичних ушкодженнях та злоякісних ураженнях кісток, захворюваннях сечового та шлунково-кишкового тракту. Він одним із перших виконував операції гастроентероанастомозу при виразці та раку шлунка. Пластика черевної стінки по Сапежко при пупковій грижі відома і зараз. Вищу медичну освіту він здобув в Імператорському університеті Святого Володимира в Києві, який закінчив в 1885 р. До 1902 року з невеликими

перервами жив і працював у Києві, де почав свою медичну діяльність лікарем ординатором очної клініки Київського університету. У 1892 р. захистив дисертацію на ступінь доктора медицини «Клінічний матеріал до питання пересадки слизової оболонки». З 1902 по 1919 – в Одесі, професор кафедри факультетської хірургії Новоросійського університету.

Кафедра була заснована спочатку як теоретична, потім клінічна база і розташовувалася в 4 кімнатах на першому поверсі головного навчального корпусу медичного факультету Одеського університету. Спочатку вона називалася «Кафедрою хірургічної патології і терапії з десмургією і вченням про вивихи і переломи».

Протягом 5 років кафедра майже не розвивалася, а завідувачі змінювалися майже щороку. Першим директором кафедри був проф. Щоголев М.О., від 1904 до 1907 рр. — приват-доцент І. Ф. Сабанєєв.

1907 р. кафедру очолив проф. Костянтин Петрович Серапін, який перетворив її з теоретичної на клінічну і якого ми з повним правом вважаємо засновником клініки загальної хірургії. Якщо не брати до уваги перерву (1914–1918 рр. його було призвано до війська), проф. К. П. Серапін керував кафедрою і клінікою до 1920 р. Спочатку клініка мала всього 22 ліжка, містилася у двоповерховому будинку міської амбулаторії інфекційної лікарні. Після надбудови 3-го поверху ліжковий фонд почав поступово збільшуватися.

Усі завідувачі клінікою вносили істотно нове у розвиток хірургічної науки. Професори І. Є. Корнман, О. Г. Сосновський, С.А. Баккал, які очолювали кафедру після проф. К. П. Серапіна, розробляли засоби знеболювання, застосовували нові антисептичні засоби, впроваджували у практику переливання крові, лікували травматологічних хворих, хворих із гнійною патологією, застосовували нові хірургічні втручання.

Найбільш активний період розвитку хірургії на нашій кафедрі відбувався у 1950–1970 рр., коли клініку очолив заслужений діяч науки проф. І. Я. Дейнека. Цього періоду співробітники клініки почали з успіхом розробляти питання хірургії шлунка й кишківника, застосовувати втручання на органах середостіння, виконувати операції на легенях і серці. Інтенсивно вивчалися паразитарні захворювання, головним чином ехінококоз людини.

Численні учні І. Я. Дейнеки виконували і з успіхом захищали кандидатські й докторські дисертації, впроваджували нові засоби діагностики та лікування різних захворювань. Дехто з них зараз працює в інших містах країни, багато залишилося працювати у нашому медичному університеті; вони очолюють кафедри, працюють доцентами й асистентами (проф. А. І. Трегубенко, проф. О. П. Король, проф. А. О. Бабур, проф. А. М. Торбинський, доц. Т. В. Хомицька, В. В. Пироженко та ін.).

1960–1978 рр. клінікою керувала проф. К. Д. Двужильна, яка багато уваги приділяла особливостям перебігу та лікування ранової інфекції, функціональним розладам при захворюваннях щитоподібної залози, гормональним розладам при виразці дванадцятипалої кишки, новим антисептичним засобам тощо.

Від 1978 до 1989 р. кафедру очолював проф. Л. З. Дробков. Під його керівництвом колектив клініки спрямовував свої зусилля на вивчення найбільш тяжких проявів хірургічної інфекції — перитоніту і хірургічного сепсису, на оцінку імунобіологічних порушень у хворих з цією патологією, пошук засобів корекції інтоксикаційного синдрому і покращання наслідків хірургічного лікування цих станів.

1989-2004 рр. кафедру очолював проф. Борис Іванович Дмитрієв. Наукові праці якого були присвячені актуальним питанням ургентної хірургії, гнійної інфекції та розробці нових методів діагностики та лікування гострої патології органів черевної порожнини.

Протягом 2004-2008 рр. керував проф. В.В. Міщенко, дисертація якого була на тему: «Дистанційна радіаційна динамічна теплотрія у діагностиці гострих запальних захворювань органів черевної порожнини (апендицит, холецистит, панкреатит) у працівників морського транспорту».

Сергій Олександрович Гешелін завідував кафедрою з 2008 по 2013рр. Своїми дослідженнями він довів, що ускладнення спинномозкової анестезії у вигляді порушень дихання настають унаслідок фармакологічної блокади периферичних нервів, а не бульбарних центрів, як вважалося раніше.

З 2013р. та по теперішній час кафедру очолює Михайло Арсенійович Каштальян – професор, доктор медичних наук, завідувач кафедри та головний хірург Військово-медичного клінічного центру Південного регіону. Щорічно особисто виконує понад 1000 оперативних втручань в різноманітних напрямках хірургії (абдомінальна хірургія, торакальна хірургія, гінекологія, травматологія, урологія, судинна хірургія, онкологія, гнійно-септична хірургія), 90% з яких найвищої категорії складності.

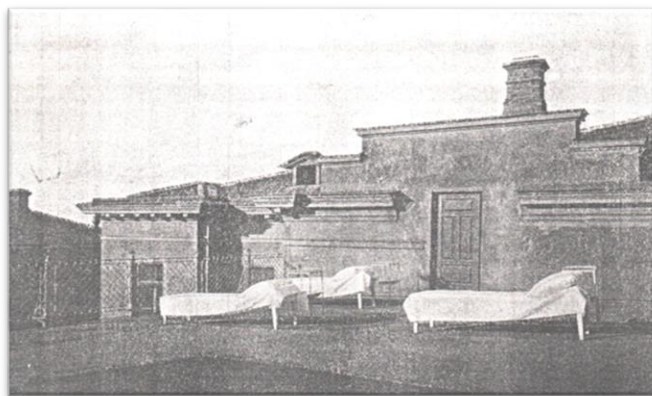
ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ПРОПЕДЕВТИЧНОЇ ХІРУРГІЧНОЇ КЛІНІКИ

Перше клопотання про влаштування клініки при кафедрі хірургічної патології та терапії Новоросійського університету в районі університетських клінік (на Безіменній площі) К. П. Серапіним було порушено на засіданні медичного факультету 11 травня 1909 року.

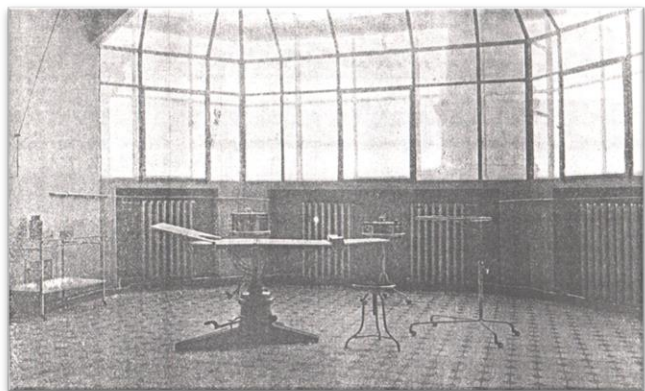
Через відсутність вільного місця для будівництва окремої будівлі для нової клініки у вищезгаданому районі комісія знайшла найбільш прийнятним проектувати для цієї мети надбудову поверху над існуючим з часу заснування медичного факультету будинком центральної амбулаторії факультетських клінік. Такий проект мав багато переваг.

На другому поверсі будівлі була аудиторія, в якій читалися лекції з хірургічної патології та терапії. Поруч із будинком центральної амбулаторії розташовувалися центральна кухня, пральня, електрична станція з паровими котлами, що давало можливість обладнати в клініці освітлення, опалення, стерилізацію паром, користування кухнею, пральною тощо. Проект надбудови був розроблений архітектором Б. А. Бауером і прийнятий факультетом 30 травня 1909 р. Після цього фінансово-матеріальна сторона заснування нової клініки обговорювалася на Клінічній Раді, на Правлінні університету, і тільки потім клопотання про її заснування було направлено до Міністерства народної освіти.

Будівельні роботи розпочалися 23 липня 1912 р. До 1 жовтня 1913 р. будівництво надбудови було завершено. Нова клініка була обладнана на 35 ліжок. Над нею зроблено майже горизонтальне, з невеликим нахилом на південь, залізобетонне перекриття — майданчик для відкритого повітря та лікування сонцем.

Майданчик для лікування сонцем

Операційна

Клініка почала працювати з 1 жовтня 1913 р. Джерелом її існування були платні ліжка, лікарі – працювали безоплатно. У навчальному році клініка працювала в осінньому семестрі 79 днів, у весняному — 81. Стационарних хворих було 109, їм зроблено 74 операції. Завідувачем кафедри хірургічної патології та терапії з Пропедевтичною Хірургічною клінікою був ординарний професор К. П. Серапін.

ЗАВІДУВАЧІ КАФЕДРИ (1903-2023)

Микола Олександрович Щоголев 1903-1904 рр.

Закінчив з відзнакою Медико-хірургічну академію в 1889 р., був залишений для продовження підготовки з хірургії. З 1893 по 1894 р. удосконалював заняття за кордоном (Німеччина, Франція, Австрія, Швейцарія). У 1895 р. Конференцією Медико-хірургічної академії був удостоєний звання приват-доцента, у тому ж року призначений асистентом пропедевтичної хірургічної клініки (завідувач – професор М.С. Субботін).

У 1903 р. обраний за конкурсом медичним факультетом Новоросійського університету професором кафедри хірургічної патології, а в 1904 р. – переобраний професором кафедри госпітальної хірургії. У 1892 р. захистив дисертацію на ступінь доктора медицини «Про

етиологію гострих нагноень». Автор 27 наукових праць, присвячених в основному хірургічному лікуванню легень та плеври, зоба, розширення шлунка; низка публікацій присвячена антисептичним властивостям деяких хімічних препаратів (дерматол, йодоформ), розвитку курортного лікування в Одесі.

Іван Федорович Сабанєєв 1904-1907 рр.

Вищу медичну освіту здобув у Київському університеті, який закінчив у 1882 р. Потім пройшов дворічний ординаторський стаж у професора Ф.Ф. Мерінга (1822-1887) та з 1884 по 1886 рр. служив ординатором Кирилівських богоугодних закладів. У 1886 р. був відряджений для удосконалення хірургії до Петербурзької військово-медичної академії, а наступного року обраний ординатором Одеської міської лікарні.

У 1889 р. І.Ф. Сабанєєв захистив у Київському університеті дисертацію на ступінь доктора медицини на тему «Остеопластика носового хребта». У 1902-1908 рр. був приват-доцентом медичного факультету Новоросійського університету. Крім того, він працював у

Стурдзівській громаді сестер милосердя. В Одесі Іван Федорович став членом Товариства одеських лікарів, з 1890 р. – членом Товариства російських лікарів Одеси.

І.Ф. Сабанєєв - автор понад 30 опублікованих праць, головні з яких присвячені питанням пластичної хірургії. Всесвітню поширеність йому приніс опис ампутації стегна (Операція Сабанєєва, 1890).

Йому належить велика заслуга у будівництві комплексу будівель Нової міської лікарні. Так у 1908 р. відкривається легенево-туберкульозне відділення, у 1910 р. – рентгенівський кабінет, у 1919 р. – пологове відділення, у 1926 р. – очне.

І.Ф. Сабанєєвим опубліковано роботи про хірургічне лікування туберкульозу на Одеському лимані, про зшивання судин (1885), про передочеревинні грижі. Вченому належить пріоритет створення методики накладання шлункової нориці, що називається методом Френка.

Костянтин Петрович Серапін 1907-1920 рр.

У 1890 р. закінчив з відзнакою Медико-хірургічну академію і до 1896 р. перебував на службі в армії. З 1905 р. приват-доцент, у 1907 р. переведений екстраординарним професором по кафедрі хірургічної патології Новоросійського університету. З 1911 р. обраний секретарем медичного факультету університету. У 1912 р. затверджений ординарним професором на кафедрі хірургічної патології.

У 1907 р. перевів кафедру на базу міської лікарні хірургічного відділення Старої міської лікарні (нині – міська інфекційна лікарня), де об'єднав викладання теорії з практичною підготовкою хірургів. К.П. Серапін – автор підручника

«Посібник до вивчення загальної хірургічної патології та терапії». Один із організаторів та перший голова Одеського хірургічного товариства (1921).

Іван Євгенійович Корнман 1920-1931рр.

Клініка в цей час налічувала вже 43 ліжка. І.Є. Корнман (1882-1944) закінчив медичний факультет Новоросійського університету в 1906 р. З 1907 по 1910 рр. виконував обов'язки помічника хірургічної госпітальної клініки. У 1911-1915 рр. – помічник прозектора при кафедрі патологічної анатомії. З 1915 по 1920 р. - приват-доцент, старший асистент цієї ж кафедри. У 1923-1925 рр. – декан факультету Одеського медичного інституту, а з 1926 по 1931 рр. – проректор з навчальної роботи Одеського медичного інституту.

У 1913 р. захистив докторську дисертацію на тему «Гемангіоми». Автор 40 наукових праць, зокрема монографії «Гемангіоми». У 30-х роках був

репресований, після звільнення продовжив роботу в Одеському медичному інституті.

Під час завідування кафедрою загальної хірургії І.Є. Корнманом та його співробітниками було опубліковано 65 наукових праць. У тому числі роботи І.Є. Корнмана: «Гемангіоми», «До питання про дивертикулі тонких кишок», «До питання про ректоренальні ліпоми», «Патологічна анатомія бубонної чуми», «До казуїстики помилкових пухлин у курей».

Теми кафедральних наукових розробок стосувалися таких питань: використання розчинів сірчаноокислої магnezії та морфіну для наркозу та анестезії (М. І. Самоходько); клінічні спостереження застосування епідуральної анестезії (А. М. Чаругін); серодіагностика злоякісних новоутворень (І. М. Надлер); визначення ШОЕ та застосування цього методу в хірургії (І. Д. Корабельников); реакція зсідання крові при ракових захворюваннях (І. Л. Сендерович); ведення до та післяопераційного періоду – про стимуляцію парезу кишечника (В. М. Ємельянов); частота емболії легеневої артерії (І. Є. Корнман); профілактика післяопераційних легневих ускладнень (І. Л. Сендерович); обробка рук хірурга розчином йоду - соди та водним розчином таніну (І. Д. Корабельников, Б.М. Штарк) та ін.

Микола Миколайович Соколов 1931-1940рр.

Клінічна база кафедри збільшилася до 70 ліжок (55 «чистих» та 15 для гнійного відділення).

Доля М.М. Соколова склалася трагічно. У 1914 р. закінчив медичний факультет Московського університету. У 1914-1918 рр. служив у Червоній Армії молодшим ординатором евакогоспіталю, а потім – польового госпіталю. З 1918 по 1922 р. працював асистентом хірургічного відділення шпиталю у Смоленську, а згодом – завідувач хірургічного відділення міської лікарні у м. Ярцеві. З 1922 р. - завідувач хірургічного відділення та асистент, а потім і доцент хірургічної клініки Ленінградського медичного інституту, керованої відомим пластичним хірургом – проф. І.І. Грековим.

У 1931р. М.М. Соколова було запрошено до Одеського медичного інституту на кафедру загальної хірургії. Водночас він очолив створений ним щелепно-лицьовий стаціонар у Всеукраїнському інституті стоматології в Одесі. Це був хірург широкого діапазону, який виконував операції в будь-якій ділянці людського тіла, але особливо близькі йому були пластична хірургія та відновна хірургія обличчя.

За період 1931-1940 рр. під керівництвом Соколова на кафедрі виконано 5 кандидатських дисертацій: «Вермікозний апендицит», «Скелетизування у світлі експерименту та його значення в клініці», «До питання про етіологію, патогенез

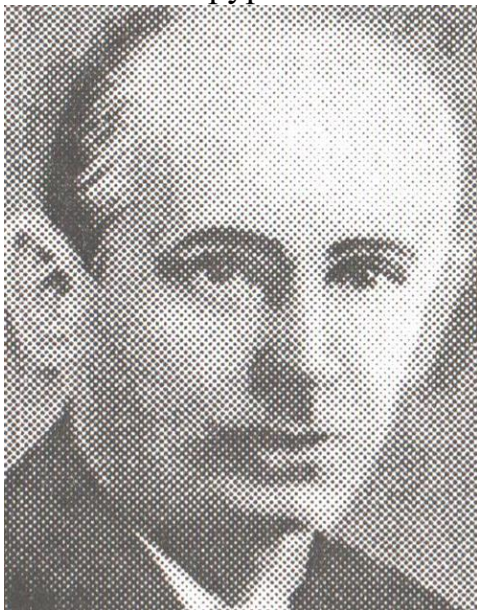
та лікування прямокишкових свищів», «Лікування інфікованих ран та хронічний виразок апельсиновим соком». Усього за вказаний період співробітниками клініки опубліковано 81 наукову роботу. Серед них роботи про застосування місцевої анестезії при гнійних процесах, лікування пахових, стегнових, пупкових і післяопераційних гриж, про переваги резекції шлунка при лікуванні виразкової хвороби.

Валентин Соломонович Кофман 1940-1941рр.

Закінчив Одеський медичний інститут в 1926 р. У 1927-1928 рр. служив у Червоній Армії лікарем 9-го кавалерійського полку. З 1928 по 1931 – аспірант кафедри нормальної анатомії медичного інституту, у 1929-1932 рр. працював лікарем в урологічному та хірургічному відділеннях 2-ї міської клінічної лікарні Одеси. У 1932 році по мобілізації призначений на Кранмашстрой, де працював хірургом і травматологом медсанупра. З 1933 р. – асистент кафедри загальної хірургії Одеського медичного інституту, з 1937 р. – доцент кафедра нормальної анатомії.

У 1932 р. присвоєно вчений ступінь кандидата медичних наук. У 1937 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук на тему "Порівняльна анатомія вегетативної нервової системи органів тазу хребетних". У 1939 р. затверджений у вченому званні професора на кафедрі топографічної анатомії та оперативної хірургії. Автор 25 друкованих наукових праць, в основному присвячених місцевій інфільтраційній анестезії, лікуванню військової травми та питанням хірургічної патології.

В'ячеслав Павлович Снежков 1944р.

Закінчив медичний факультет Новоросійського університету в 1908. З 1909 по 1911 рр. працював лаборантом при університетській кафедрі хірургічної патології. З 1915 по 1923рр. - асистент у клініці, а 1923-1932 рр. - доцент. У 1932-1941 рр. працював доцентом Пропедевтичної Хірургічної клініки Одеського медичного інституту.

У 1945 р. захистив дисертацію на здобуття ступеня доктора медичних наук на тему «Клініка слинокам'яної хвороби», у 1946 р. присвоєно звання професора. З 1946 по 1956 р. завідував кафедрою дитячого віку. Автор 19 наукових праць та підручника «Десмургія».

За період 1944-1948 рр. на кафедрі виконано докторську дисертацію «Клініка слинокам'яної хвороби» та дві кандидатські

дисертації: «Лікування опіків діамантовим зеленим», «Тканинна терапія за методом В.П. Філатова при ракових виразках шкіри». Клініка у ці роки займалася питаннями лікування хірургічної інфекції, стимуляції ранового процесу тканинної терапії за В.П. Філатовим та ембріональною маззю за Гольдбергом, лікування діафізарних вогнепальних остеомієлітів підокісною резекцією.

Олександр Гаврилович Сосновський 1944-1948 рр.

О.Г. Сосновський закінчив медичний факультет Новоросійського університету в 1919 р. 1919-1930 рр. працював лікарем-хірургом районної лікарні. З 1930 по 1933 р. – аспірант, до 1941 року асистент, доцент хірургічних клінік Одеського медичного інституту. Провів понад 3 тисячі складних оперативних втручань.

У 1937 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Віддалені результати та рецидивні явища після операцій з приводу холецистити».

У 1943 р. захистив докторську дисертацію на тему «Ушкодження селезінки в клініці та експерименті». Автор 52 наукових праць, більшість з яких присвячена хірургії

жовчовивідних шляхів та жовчного міхура, лікуванню ковзаючих гриж, тканинної терапії.

Під керівництвом О.Г. Сосновського захищено 5 докторських та 6 кандидатських дисертацій, видано збірку робіт шпитальної хірургічної клініки. Нагороджений орденом «Знак Почета» медалями «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр.» та «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр.»

Семен Абрамович Баккал 1948-1951рр.

С.А. Баккал закінчив медичний факультет Новоросійського університету в 1914 р. Учасник Першої світової війни, лікар військового госпіталю. У 1918-1921 рр. служив лікарем в Червоній Армії. У 1921-1941 рр. працював в Одеському медичному інституті ординатором, був аспірантом, асистентом хірургічної клініки. У роки Великої Вітчизняної війни перебував у лавах Радянської Армії, працював хірургом у шпиталях (Сталінграді, Ташкенті). У 1943 р. призначений професором факультетської хірургічної клініки Казахського медичного інституту.

У 1937 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук на тему «Застосування анілінових барвників (діамантової та малахітової зелені) як дезінфікуючих засобів у хірургії». У 1939 р. йому присуджено вчений ступінь доктора медичних наук. У 1946 р. вчене звання професора кафедри загальної хірургії. Автор понад 20 опублікованих наукових праць, присвячених таким питанням хірургії: використання анілінових барвників як дезінфікуючих засобів та застосування тканинної терапії за методом академіка В.П. Філатова при спонтанній гангрені, післяопікових стриктурах стравоходу та ін.

Під керівництвом С.А. Баккала на кафедрі розроблено новий метод обробки рук хірурга «баккаліном» (суміш діамантової зелені, хіноліну та спирту).

Нагороджений медалями «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр.» та «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр.»

Іван Якович Дейнека 1951-1958 рр.

І Я. Дейнека закінчив у 1920 р. 1-ий Харківський медичний інститут. З 1923 по 1933 р. – аспірант кафедри клінічної хірургії, учень академіка О.В. Мельникова. У 1932-1939 рр. – асистент Українського онкологічного інституту, а потім доцент кафедри оперативної хірургії Харківського медичного інституту. З 1939 по 1941 р. завідував кафедрою оперативної хірургії Курського медичного університету. 1943-1944рр. – доцент кафедри факультетської хірургії Військово-морської академії. З 1944 по 1951 р. працював ректором Вінницького медичного інституту, 1951-1967рр. – ректором Одеського медичного інституту.

У 1937 р. І.Я. Дейнека захистив кандидатську дисертацію на тему «Клініка ехінококозу легень». У

1949 р. затверджений у званні професора після захисту докторської дисертації на тему «Про зміни прямої кишки, що передують і супроводжують рак».

І.Я. Дейнека автор понад 140 наукових праць, серед них 5 монографій та 2 керівництва: «Основи профілактики раку прямої кишки», «Ехінококоз легень», «Короткі нариси з історії хірургії УРСР», «Ехінококоз людини», «Пошкодження та захворювання товстої кишки», «Посібник до практичних занять з топографічної анатомії і оперативної хірургії». Монографія «Захворювання товстої кишки» включена до багатотомного видання «Клінічна хірургія» (т. VII, «Травма і рак»).

Період роботи І.Я. Дейнеки завідувачем кафедри загальної хірургії відзначений бурхливим розвитком теоретичної, експериментальної та клінічної хірургії.

Сфера інтересів кафедри: хірургія серця та великих судин, легень та стравоходу, шлунка та кишківника, передракові захворювання молочної залози, лікування остеомієлітів, застосування ізотопів, електрофізіології у хірургічній практиці,

впровадження інтратрахеального наркозу, удосконалення методики викладання загальної хірургії.

За короткий час співробітниками кафедри опубліковано 57 наукових праць, які були представлені на міжнародних, всесоюзних та республіканських з'їздах, симпозіумах, конференціях, доповідалися на засіданнях науково-хірургічних товариств. Під керівництвом І. Я. Дейнеки в Одесі вперше були відкриті спеціалізовані відділення анестезіології, реанімації, нейрохірургії, грудної хірургії, патології судин, проктології. Він є основоположником хірургічної кардіології в Одесі.

І. Я. Дейнека був членом Міжнародного та Всесоюзного наукового товариства хірургів, заслуженим діячем науки УРСР. Наукова та практична діяльність була дуже плідною. Це був хірург із широким науковим кругозором: онкологія, торакальна хірургія, проктологія, нейрохірургія. Під його керівництвом захистили 27 кандидатських та 11 докторських дисертацій.

Клініка, де базувалася кафедра загальної хірургії, у цей період була розрахована на 80 ліжок. У ній лікувалися хворі з різною хірургічною патологією.

Катерина Данилівна Двужильна 1958-1978рр.

Катерина Данилівна народилася в 1913р. на Донеччині. У 1935р. з відзнакою закінчила 1-ий Харківський медичний інститут. З 1935 по 1937 рр. - аспірант кафедри оперативної хірургії та топографічної анатомії, 1937-1939 рр. – кафедри шпитальної хірургії 1-го Харківського медичного інституту, учениця акад. О.В. Мельникова. У 1941-1943 служила у лавах Радянської Армії начальником медичної частини. У 1944-1951рр. працювала у Вінницькому медичному інституті: доцент кафедри оперативної хірургії, доцент кафедри факультетської хірургії, завідувач кафедри оперативної хірургії.

У 1939 р. захистила дисертацію на здобуття ступеня кандидата медичних наук на тему «Зміни в судинах, органах та тканинах при гострому апендициті». У 1952 р. захистила докторську дисертацію на тему «Захворювання передньої черевної стінки після поранення та лапаротомії».

З 1951 по 1987 рр. завідувала кафедрою оперативної хірургії лікувального та стоматологічного факультетів Одеського медичного інституту.

Під керівництвом К.Д. Двужильної клініка приділяла велику увагу черевній хірургії, особливо шлунка, печінці та жовчних проток. Розроблено нові методи діагностики та лікування в ургентній хірургії, де особливого значення набувають біохімічні, електрофізіологічні методи, рентгенотерапія.

Під її керівництвом захищено 6 докторських та 13 кандидатських дисертацій.

К.Д. Двужильна - автор 160 наукових праць, серед яких 3 монографії: «Захворювання передньої черевної стінки після поранення та лапаротомії», «Енцефалографія в хірургічній клініці», «Клініка та морфологія гострого

апендициту», а також 1 підручник – «Загальна хірургія». Нагороджена орденом Трудового Червоного Прапора, орденом «Знак Почета», багатьма медалями. Заслужений діяч науки УРСР.

Лев Захарович Дробков 1978-1989рр.

Закінчив з відзнакою Свердловський медичний інститут в 1953р. Після закінчення інституту працював протягом 4-х років у місті Верхня Салда, Свердловської області, завідувачем хірургічного відділення, а потім головним лікарем міської лікарні. У 1957 р. був зарахований до аспірантури з хірургії до Одеського медичного інституту. 1961-1964рр. працював ординатором в Одеському обласному онкологічному диспансері, завідувачим хірургічного відділення, заступником головного лікаря комбінату «Инта-уголь».

З 1964 по 1976 – асистент кафедри госпітальної хірургії педіатричного факультету, доцент кафедри анестезіології, пізніше – кафедри

загальної хірургії. 1976-1978рр. – професор кафедри госпітальної хірургії.

У 1962 р. захистив кандидатську дисертацію «Хірургічне лікування тиреотоксикозів зі застосуванням нейроплегічних та гангліоблокуючих препаратів» (кер.проф. Волошин Я.М., зав.каф. факультетської хірургії педіатричного та стоматологічного факультетів Одеського медичного інституту 1946-1967рр.) У 1964р. Був обраний на посаду асистента кафедри госпітальної хірургії Одеського медичного інституту ім. М.І. Пирогова, а в 1969р. На посаду доцента кафедри анестезіології та реанімації.

У 1974 захистив докторську дисертацію на тему «Клініко-функціональні зіставлення при хірургічному лікуванні хронічних нагноєльних захворювань легень». В 1976 обирається професором кафедри госпітальної хірургії №1 за курсом онкології. Протягом цього року створив та організував на базі Одеського обласного онкологічного диспансеру курс онкології для студентів VI курсу з читанням лекцій та практичних занять.

З 1978р. обраний професором кафедри Загальної хірургії Одеського медичного інституту, якою завідував до 1989 р. Займався питаннями лікування гнійного перитоніту, хірургічного сепсису та методами екстракорпоральної детоксикації. За цей період співробітниками кафедри захищено 3 докторські та 4 кандидатські дисертації.

Дробков Л.З. був полівалентним хірургом - широко оперував на органах черевної порожнини, заочеревинного простору, малого тазу та грудної клітки. Вів активну громадську роботу – тривалий час був незмінним головою Одеського обласного товариства хірургів 1982-1993 років.

Борис Іванович Дмитрієв 1989-2004рр.

Борис Іванович у 1962 р. закінчив з відзнакою лікувальний факультет Одеського медичного інституту. У 1962-1964 рр. працював лікарем хірургом у районній лікарні. З 1964 по 1967 рр. – аспірант кафедри загальної хірургії Одеського медичного інституту. 1967 р. - асистент кафедри, а з 1973 р. – доцент кафедри загальної хірургії. Учень заслуженого діяча науки проф. К.Д. Двужильної.

У 1968р. Б.І. Дмитрієв захистив дисертацію на тему «Функціональний стан деяких залоз внутрішньої секреції при еутиреоїдному та токсичному зобі до та після операції».

У 1989 р. рішенням Державного комітету СРСР з питань народної освіти Б.І. Дмитрієву надано вчене звання професора кафедри загальної хірургії.

У 1971-1978рр. - заступник декана лікувального факультету, 1978-1982 рр. – декан педіатричного факультету, з 1981 до 1994 рр. – проректор з навчальної роботи Одеського медичного інституту. Багато років виконував обов'язки голови методичної комісії хірургічних дисциплін, член Вченої ради університету.

Наукові праці присвячені актуальним питанням ургентної хірургії, гнійної інфекції та розробці нових методів діагностики та лікування гострої патології органів черевної порожнини. Автор 200 наукових праць, опублікованих у журналах, матеріалах конференцій. Ним підготовлено 4 магістра, 4 клінічні ординатори, 5 кандидатів медичних наук.

Хірург вищої категорії, що нагороджений Грамотою Верховної Ради УРСР.

Василь Васильович Міщенко 2004-2008рр.

Доктор медичних наук (1999), професор (2004). Закінчив Одеський медичний інститут (1976). 1998–2002 – зав. клініки кріохірургії Українського НДІ морської медицини (Одеса); водночас від 1999р.: декан мед. факультетів № 3 (2003–2005) та № 1 (2007–2010), завідувач кафедри загальної хірургії а з 2007 - професор кафедри хірургії № 1.

Напрямки наукових досліджень: «Розробка і впровадження нових методів мініінвазивних та ендovasкулярних втручань при метаболічному синдромі, ендокринної патології, захворювань

легень, стравоходу, печінки та позапечінкових проток, шлунку, підшлункової залози, товстої та прямої кишки, судин». Тема дисертаційної роботи: «Дистанційна радіаційна динамічна теплометрія у діагностиці гострих запальних захворювань органів черевної порожнини (апендицит, холецистит, панкреатит) у працівників морського транспорту» - 1999 рік.

Сергій Олександрович Гешелін 2008-2013рр.

Сергій Олександрович народився в 1930 р. в сім'ї професора оториноларинголога О.І. Гешеліна і став продовжувачем династії професорів-хірургів, заснованої його дідом, Ісааком Соломоновичем Гешеліним.

У 1953 р. після закінчення з відзнакою лікувального факультету Одеського медичного інституту його було направлено на Донбас, де він спочатку працював хірургом в медсанчастині шахти, потім у Горлівській міськлікарні. У 1956 р. повертається до Одеси й починає працювати ординатором хірургічного відділення міської лікарні № 1. З 1969 р., протягом 10 років, він завідував хірургічним відділенням. У 1978 р. професор Гешелін очолив курс онкології, з 1989 р. керував кафедрою шпитальної хірургії та хірургії

стоматологічного факультету Одеського медичного інституту ім. М. І. Пирогова, а в подальшому завідував кафедрою загальної хірургії Одеського національного медичного університету.

У 1962р. С.О. Гешелін захистив кандидатську дисертацію «Дыхание и кровообращение при высокой и тотальной спинномозговой анестезии». Своїми дослідженнями він довів, що ускладнення спинномозгової анестезії у вигляді порушень дихання настають унаслідок фармакологічної блокади периферичних нервів, а не бульбарних центрів, як вважалося раніше.

Докторську дисертацію на тему: «Нарушения обмена натрия, калия, кальция, магния у хирургических больных и интенсивная корригирующая терапия» захистив у 1974 р.

Професор Гешелін виховав трьох докторів медичних наук. Під керівництвом Сергія Олександровича захищено 16 кандидатських дисертацій. Він автор 6 монографій, понад 300 публікацій, більшість з яких присвячена питанням невідкладної хірургії, онкології, анестезіології та реанімації.

Михайло Арсенійович Каштальян

2013 – по теперішній час

М.А. Каштальян – професор, доктор медичних наук, завідувач кафедри та головний хірург Військово-медичного клінічного центру Південного регіону.

Навчався на лікувальному факультеті Вітебського медичного інституту, а в подальшому – на військово-медичному факультеті Куйбишевського медичного інституту ім. Д.І. Ульянова. Потім – офіцерська служба на різних посадах та у різних військових округах та групах військ.

Був у складі миротворчої місії в Іраку.

Послужний список – від старшого ординатора

операційно-перев'язувального взводу медсанбату до заступника начальника – провідного хірурга Військово-медичного клінічного центру Південного регіону. Як головний хірург Південного регіону, за обов'язком служби, полковник медичної служби Михайло Арсенійович відповідає за діяльність усіх відділень та клінік хірургічного профілю центру та військових шпиталів, розташованих на півдні та сході країни. Але його безпосередня лікарська практика тісно пов'язана з абдомінальною хірургією. Іншими словами, він обстежує та оперує людей, які страждають від різних захворювань органів черевної порожнини.

З 1996 року військовий хірург, в основному, проводить операції за допомогою лапароскопії, методу малоінвазивного та безболісного для пацієнта.

За всю хірургічну практику здійснив понад 20 тисяч оперативних втручань.

З 2013 р. завідує кафедрою загальної хірургії та військової медицини Одеського національного медичного університету. У 2014р. керував розгортанням військових шпиталів у зоні воєнних дій на сході країни. Першим в польових умовах запропонував використання ендоскопічної апаратури.

Він має 14 патентів на винаходи, є автором близько 140 наукових статей, а його професійні якості високо оцінили колеги за океаном.

Напрямки наукових досліджень: «Лікування гострих хірургічних захворювань та травм органів черевної порожнини».

Теми дисертаційних робіт: «Симультанні лапароскопічні операції при жовчнокам'яній хворобі в поєднанні з хірургічною патологією внутрішніх жіночих статевих органів» (2002), «Хірургічна тактика лікування хворих на гострий холецистит» (2010).

Відзнаки: Лауреант Відзнаки «Орден Святого Пантелеймона» (2017) та отримав звання «Кращий лікар України», орден «За заслуги» III ступеня (2015), Почесне Звання «Заслужений лікар України» (2001).

СПІВРОБІТНИКИ КАФЕДРИ

Відділення загальної хірургії є структурним підрозділом Багатопрофільного медичного центру ОНМедУ, де надається невідкладна та планова спеціалізована та висококваліфікована допомога пацієнтам хірургічного профілю з подальшим цілодобовим наглядом за ними. Відділення засновано в 1907 році. Відділення розгорнуте на 70 ліжок профіль яких 60 загальхірургічного профілю та 10 ліжок судинної хірургії. Діяльність відділення реалізується в трьох основних напрямках: надання медичної допомоги, підготовка студентів та післядипломна підготовка лікарів, наукова робота.

Відділення є клінічною базою кафедри загальної та військової хірургії ОНМедУ. Також клінічною базою є Військово-медичний клінічний центр Південного регіону, де надається невідкладна медична допомога пораненим та хворим при гострих та раптових захворюваннях, травмах, отруєннях та в інших випадках; обстеження військовослужбовців, ветеранів та працівників ДПС України, які звертаються до закладу охорони здоров'я; проведення заходів медичної реабілітації відповідно до медичних показань для відновлення фізичних, психологічних і соціальних функцій.

На сьогодні викладацький склад кафедри представлений завідувачем Михайлом Арсенійовичем Каштальяном, 14 викладачами, а також викладачами-сумісниками та лаборантами. Завдяки спільній праці студенти одержують роз'яснення з усіх незрозумілих питань, роблять свої перші кроки щодо засвоєння професії лікаря, а можливо в подальшому – саме лікаря-хірурга.

1. Завідувач кафедри загальної та військової хірургії ОНМедУ - доктор медичних наук, заслужений лікар України, полковник, лікар-хірург вищої атестаційної категорії, професор **Михайло Арсенійович Каштальян**. Цей видатний військовий хірург відомий не тільки в Одесі, а й далеко за її межами. Михайло Арсенійович зробив кілька тисяч складних операцій. У 2017 році був нагороджений «Орденем Святого Пантелеймона» та отримав звання “Кращий лікар України”.

2. Професор кафедри, доктор медичних наук, хірург вищої категорії – **Віталій Євгенович Вансович**. У 1983 р. він закінчив лікувальний факультет Одеського медичного інституту ім. М. І. Пирогова, а далі навчався у клінічній ординатурі на кафедрі хірургічних хвороб №3. Після закінчення працював ургентними хірургом, а потім – ординатором другого хірургічного відділення МКЛ №2

Вансович В.Є.

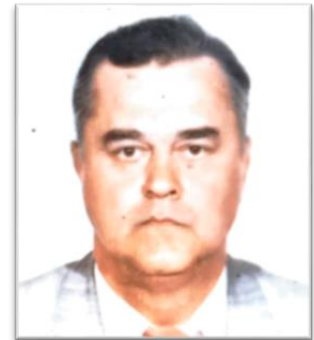
м. Одеси. У 1990 р. став асистентом кафедри загальної хірургії, а у 1992 р. отримав ступінь кандидата медичних наук, коли захистив дисертацію на тему: «Профілактика гострого післяопераційного панкреатиту препаратами протеїназ». З 2000р. Віталій Євгенович є доцентом кафедри. У 2008 році був призначений на посаду завідуючого другим хірургічним відділенням МКЛ №9. Наступного року він захистив дисертацію на тему: «Патогенез, прогнозування, профілактика та лікування спайкової хвороби».

Вансович В. Є. спеціалізується на лапароскопічній малоінвазивній хірургії, абдомінальній хірургії, хірургії гриж, хірургії щитовидної залози. У 2010 році обраний

професором кафедри загальної хірургії Одеського національного медичного університету. Має понад 120 друкованих праць, є автором 25 патентів на винахід.

3. Завуч кафедри, асистент – **Оксана Вікторівна Білаш**. Напрямки наукових досліджень: «Патогенетично обґрунтована корекція ендотеліальної дисфункції при гострому перитоніті».

4. Доцент, кандидат медичних наук – **Олександр Іванович Журавок**. Тема дисертаційної роботи: «Застосування малих доз рентгенівських променів у лікуванні хворих із запальними хірургічними захворюваннями», 1972 рік.

5. Завідувач 1-го хірургічного відділення, заслужений лікар України, кандидат медичних наук, доцент кафедри, лікар-хірург вищої атестаційної категорії – **Сергій Васильович Ціповяз**. Тема дисертаційної роботи: «Ефективність ліпосомальних форм аналогів нейропептидів при лікуванні експериментального панкреатиту», 2001 рік.

6. Доцент, кандидат медичних наук, декан медичного факультету № 2 – **Денис Михайлович Давидов**. Тема дисертаційної роботи: «Профілактика ускладнень гострого холециститу на етапах його лікування з урахуванням морфофункціонального стану печінки», 2004 рік.

7. Доцент, кандидат медичних наук – **Вікторія Юрївна Ільїна-Стогнієнко**. Напрямки наукових досліджень: Лікування поранених з бойовою травмою. Дослідження ендотеліальної дисфункції та тромбоемболії при Covid-19.

Тема дисертаційної роботи: «Лікування гострої спайкової кишкової непрохідності у хворих з порушеннями функції печінки», 2015 рік.

8. Доцент, кандидат медичних наук – **Олександр Львович Дробков**. Тема дисертаційної роботи: «Патогенетичне обґрунтування застосування коректорів нейропептидів у комплексному лікуванні перитоніту», 1996 рік.

9. Асистент, кандидат медичних наук – **Андрій Олександрович Колотвін**. Тема дисертаційної роботи: «Хірургічне лікування гострого калькульозного холецистити у хворих хронічними вірусними гепатитами», 2019 рік.

10. Асистент, кандидат медичних наук – **Олександр Анатолійович Квасневський**. Тема дисертаційної роботи: «Профілактика та хірургічне лікування ускладнень малоінвазивних оперативних втручань на жовчному міхурі», 2021 рік.

11. Асистент, кандидат медичних наук – **Євген Анатолійович Квасневський**. Тема дисертаційної роботи: «Хірургічна тактика при бойовій травмі товстої кишки», 2021 рік

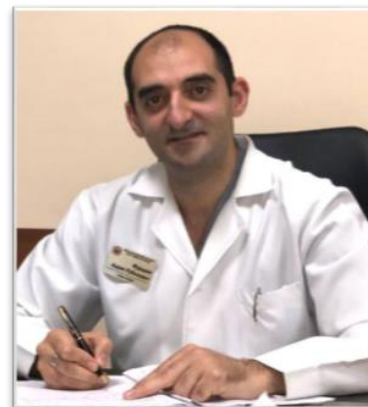
12. Асистент, кандидат медичних наук – **Олег Ігорович Ромак**. Тема дисертаційної роботи: «Патогенетичні механізми регенерації тканини печінки за умов корекції експериментально індукованого хронічного гепатиту та цирозу печінки» (14.03.04 – патологічна фізіологія), 2021 рік.

13. Доцент, доктор медичних наук, начальник клініки абдомінальної хірургії та полковник медичної служби Військово-медичного клінічного центру Південного регіону – **Олег Сергійович Герасименко**. Тема дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук: «Особливості хірургічного лікування пошкоджень тазових органів при політравмі в гострому періоді травматичної хвороби», 2008 рік. Тема дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук: «Клінічно-організаційні принципи надання хірургічної допомоги та спеціалізоване лікування поранених з бойовою травмою живота в умовах АТО», 2021 рік.

14. Асистент, кандидат медичних наук, заслужений лікар України, начальник відділення клініки хірургії серця та магістральних судин, та підполковник медичної служби Військово-медичного клінічного центру Південного регіону – **Ігор Миколайович Самарський**. Тема дисертаційної роботи: «Хірургічна профілактика інсульту при атеросклеротичному ураженні сонних артерій», 2017 рік.

15. Асистент, кандидат медичних наук, майор медичної служби Військово-медичного клінічного центру Південного регіону – **Карен Рубенович Мурадян**. Тема дисертаційної роботи: «Інвервенційна сонографія в діагностиці та хірургічному лікуванні бойової травми живота», 2020 рік.

Лаборанти кафедри:

1. Жебраковська Марина Юріївна – старший лаборант
2. Янко Олександр Сергійович
3. Несіна Ярослава Сергіївна

ЛІТЕРАТУРА

1. Хірургічний архів Вельямінова. Кн. 6 – Петроград, 1914. – С. 693
2. Звіт по кафедрі хірургічної патології і терапії з Пропедевтичною Хірургічною клінікою приват-доцента Н.А. Куковерова за 1914р.
3. Бібліографічний словник професорів Одеського медичного інституту ім. М.І. Пирогова (1900-1990) – Одеса: Маяк, 1991. – 328с.
4. Одеський медичний університет. 1900-2000 / Під редакцією В.М. Запорожана – Одеса: Одеський державний медичний університет, 2000 – 199с.
5. Нариси історії Вищої медичної школи в Одесі (до 100-річчя медичного університету) / К.Г. Васильєв, П.Н. Чуєв, К.К. Васильєв. – Одеса, 1999
6. Новоросійський університет у спогадах сучасників (до 135-річчя Одеського університету). Серія: 3 історії Одеського університету. – Одеса: Астропрінт, 1999
7. Історія кафедри загальної хірургії: Метод. рекомендації / Під ред. Б.І. Дмитрієва. – Одеса, 1993. – 14с.
8. Історія кафедри загальної хірургії (1903-2003). Метод. рекомендації / Б.І. Дмитрієв, В.І. Саввов. – Одеса: Одес.держ.мед.ун-т, 2003. – 52ст.
9. Каштальян Михайло Арсенійович. Провідний хірург Військово-медичного клінічного центру Південного регіону (до 60-річчя з дня народження): біобібліографічний покажчик / автори: Г.Г. Гурш, Я.В. Швидка, О.О. Романюк, О.П. Погоріла, В.Г. Онікієнко, Н.В. Гаріна, Н.В. Антропова – Одеса, 2016. – 54с.
10. Заслужений діяч науки УРСР, проф. К.Д. Двужильна (до 100-річчя від дня народження): біобібліографічний покажчик / В.Г. Онікієнко, О.О. Романюк, А.П. Ясинська, Н.В. Гаріна, Н.В. Антропова. – Одеса, 2012. – 29с.
11. Загальна хірургія. Вибрані лекції: Навч. посібник / Б.І. Дмитрієв, А.М. Торбинський, В.М. Демидов, О.І. Журавок, І.Ф. Львов, П.Г. Литвинов, В.І. Саввов; За ред. Б.І. Дмитрієва. – Одеса: Одес держ. мед. ун-т, 1999. – 356с.